

УДК 378.091.8(477)

Ху Жунсі

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри сходознавства
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ
hurongxi@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ

Анотація. У статті представлено методологічні основи та методичні засоби адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України. Охарактеризовано сутність адаптації іноземних студентів до освітнього середовища вищих навчальних закладів України як наукового феномена. Визначено педагогічні умови успішної адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України. Розкрито зміст і структуру програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України.

Ключові слова: адаптація; адаптація іноземних студентів; методологічні основи; методичні засоби; педагогічні умови; програма адаптації; освітнє середовище.

Постановка проблеми. Стратегія процесу адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України, яка представляє собою складний процес активного пристосування та розвитку особистості здобувача вищої освіти іноземної держави до освітнього простору іншої країни, – стає все більше актуальною під час інтенсифікації, розширення міжнародних контактів, співпраці установ у галузі освіти всього світу й України, в тому числі. Сьогодні потреба в адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України підкреслюється особливою увагою таких дослідників, як: М. Алексєєва-Вовк [2], О. Білоус [3], Т. Буяльська [4], С. Ворожбит [5], Н. Герасімова [6], Е. Глазков [7], С. Мітіна [10], А. Мудрик [11], А. Першина [13], Т. Поснова [15], С. Шестопалова [16], які акцентують увагу на необхідності створення спеціальних педагогічних умов успішної адаптації іноземних студентів до освітнього середовища, відповідних форм організації освітнього процесу вищих навчальних закладів. Водночас залишається малодослідженою проблема методологічних основ і методичних засобів адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України.

Саме тому **мета нашого дослідження** полягає в представленні методологічних засад та ефективних методичних засобів адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України.

Виклад основного матеріалу. Ретельний аналіз наукової літератури надав можливість виявити різні організаційно-методичні засоби адаптації іноземних студентів до освітнього середовища вищих навчальних закладів розробленими відомими педагогами: Г. Алєєвою [1], О. Білоус [3], І. Гребенніковою [8], О. Кравцовим [9], І. Мушараповою [12], Д. Порох [14], С. Шестополовою [16], – на основі яких, базуючись на комплексному підході, було виокремлено педагогічні умови успішної адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України, які характеризуються як сукупність створених у освітньому процесі провідних обставин, що забезпечують ефективність процесу адаптації іноземної молоді до культурно-освітнього середовища університетів України.

Серед основних педагогічних умов успішної адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України нами виділено такі: а) розробка та реалізації програми адаптації іноземних студентів до культурно-освітнього середовища університету; б) забезпечення міжкультурного спілкування всіх учасників процесу адаптації; в) застосування моніторингу як інструменту забезпечення успішності адаптації іноземних студентів до культурно-освітнього середовища університетів України.

Під час розробки та реалізації програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університету були враховані: соціокультурні, соціально-психологічні, етнопсихологічні особливості іноземних студентів; цільове спрямування, комплексність, систематичність та цілісність процесу адаптації. Програма адаптації носить полікультурний характер, здійснюється у напрямках соціокультурної, соціально-психологічної, дидактичної адаптації із залученням всіх суб'єктів адаптаційного процесу: викладачів, кураторів, українських студентів, представників адміністрації університету, іноземних студентів.

Мета програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України – забезпечити поступове, систематичне та науково

обґрунтоване оволодіння іноземними студентами базовою культурою нового освітнього середовища та здійснити їх аккультурацію в ньому.

Програма адаптації спрямована на вирішення таких завдань:

- сформувати знання з базової культури українського суспільства;
- надати уявлення про культурно-освітні традиції обраних іноземними студентами вищих навчальних закладів України;
- допомогти у самовизначенні іноземних студентів у сфері обраної професії, створити умови позитивного налаштування на оволодіння нею та розуміння перспектив подальшого професійного розвитку;
- забезпечити подолання іноземними студентами дидактичного бар'єру;
- надати іноземним студентам можливість самовираження та самоствердження у культурно-освітньому середовищі вищого навчального закладу.

В основу програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України покладені заходи, спрямовані на забезпечення соціокультурної, соціально-психологічної та дидактичної адаптації, що визначено сутністю адаптаційної діяльності, при здійсненні якої можливо реалізовувати декілька цілей. Представлені заходи (див. табл. 1) реалізуються завдяки застосуванню різноманітних методів, форм навчальної, позанавчальної діяльності: круглі столи, семінари, інструктажі, тренінги, бесіди, лекції, практичні заняття, робота за краєзнавчими текстами, екскурсії, відвідування музеїв, театрів, міст активного дозвілля, зустрічі із керівництвом університету та його структурних підрозділів, святкові концерти, робота творчих студентських колективів, спортивних, наукових клубів, гуртків, секцій, експериментально-дослідні заняття, робота студентського самоврядування.

Програма адаптації розрахована на два роки, що дозволяє забезпечити подолання іноземними студентами труднощів, які виникли внаслідок відмінностей освітніх систем іноземної країни та України, оволодіти ціннісними орієнтаціями, традиціями, культурою освітнього середовища вищого навчального закладу.

Таблиця 1

Заходи з адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університету

№ з/п	Заходи	Форми реалізації	Термін
1.	Підготовка викладачів, кураторів до адаптаційної роботи	Семінари, круглі столи, інструктажі, тренінги	Протягом I семестру
2.	Формування груп іноземних студентів на основі виявленого рівня успішності їх адаптації до освітнього середовища ВНЗ	Діагностика рівня успішності адаптації іноземних студентів	Протягом I місяця навчання
3.	Ознайомлення з базової культурою українського суспільства	Лекції, бесіди, семінари, тренінги	Протягом року
4.	Ознайомлення з історико-культурною спадщиною українського народу	Лекції, екскурсії, семінари	Протягом I року
5.	Ознайомлення з традиціями, досягненнями та структурою вищого навчального закладу	Екскурсії, зустрічі з керівництвом університету	Протягом I місяця навчання
6.	Ознайомлення з правилами поведінки в університеті, правилами мешкання у гуртожитку	Бесіди, інструктажі	Протягом I семестру
7.	Знайомство з органами студентського самоврядування творчими студентськими колективами, гуртками, секціями	Зустрічі, запрошення на різноманітні заходи	Протягом I року навчання
8.	Залучення іноземних студентів до суспільної роботи	Участь у заходах «Посвята у студенти», «День університету»	Протягом року
9.	Ознайомлення з особливостями та набуття навичок навчально-пізнавальної діяльності, характерними для вищої школи України	Курс «Основи навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі України»	Протягом першого семестру

Варто зазначити, що крім вищевказаних методів, форм навчальної, позанавчальної діяльності з метою подолання дидактичного бар'єру в програму адаптації було включено курс «Основи навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі України», який передбачає ознайомлення іноземних студентів із загальною інформацією про особливості навчання у вищій школі України (табл. 2).

Таблиця 2

Навчальний план курсу
«Основи навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі України»

№	Тематика	Кількість годин			
		Усього	Лекції	Семинарські заняття	Практичні заняття
1.	Загальні поняття про навчально-пізнавальну діяльність у вищій школі України. Мотивація навчально-пізнавальної діяльності студентів	4	2	2	
2.	Лекція та її роль у навчально-пізнавальної діяльності студентів. Конспект лекцій та конспектування	2	2		
3.	Самостійна робота студентів	4	2	2	
4.	Робота з книгою	2	2		2
5.	Види практичних занять, підготовка та участь у їх проведенні	4	2		2
6.	Індивідуальна робота студентів та її виконання.	4	2		2
7.	Консультування та його роль у навчально-пізнавальній діяльності студентів	3	2		1
8.	Форми контролю у вищій школі України	3	2		1
	Усього	26	16	4	8

Представлений курс дозволяє іноземним студентам оволодіти: знаннями щодо видів навчально-пізнавальної діяльності студентів у вищій школі; форм, методів

навчання й контролю у вищій школі України; проблем мотивації до навчально-пізнавальної діяльності; видів конспектування та методики роботи із конспектом; способів, прийомів роботи з книгою; типів самостійної роботи та правил організації самостійної діяльності; особливостей пошуку інформації та роботи у бібліотеці; особливостей роботи на практичних заняттях; вимог до публічних виступів та проведення дискусій; уміннями складати конспекти, готуватися та брати участь у практичних заняттях, застосовувати раціональні методи запам'ятовування інформації; складати анотації на прочитану книгу, оформляти бібліографію, реферати, есе, доповіді, курсові, дипломні роботи; планувати, здійснювати самостійну роботу; виступати з публічними доповідями, аргументувати свою позицію; готуватися до контрольних заходів.

Важливою педагогічною умовою успішної адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України є міжкультурне спілкування всіх учасників процесу адаптації, в основі якого закладений процес комунікативної взаємодії між індивідами, що є носіями різних культур та мають власний мовний код, конвенції поведінки, ціннісні настанови, звичаї та традиції. Міжкультурне спілкування стає провідним засобом, який дозволяє забезпечити полікультурний характер адаптаційної роботи, ефективну взаємодію іноземних студентів із оточенням, дозволяє запобігати міжособистим, міжнаціональним конфліктам із іншими студентами, сприяє емоційному комфорту іноземних студентів, створенні ними нового стилю поведінки.

Для реалізації міжкультурного спілкування створено було кроскультурні тренінги, які дозволили: надати інформацію про українську культуру, порівняти її з культурними особливостями іншої країни, уявити моделі поведінки, соціокультурні норми, цінності українського суспільства; розвинути навички ефективної взаємодії з представниками нової культури, здібності бачити ситуацію з позиції членів нової культури, адекватно діяти, засвоювати ізоморфні атрибуції, розвивати повагу, толерантне відношення та емпатію, управляти власним емоційним станом, реакціями в процесі спілкування, взаємодії з оточенням.

Серед основної тематики тренінгів були такі: «Знайомство», «Правила

поведінки в Україні», «Свята», «Гарні манери», «Національний характер, відбитий у приказках та прислів'ях».

Кожне тренінгове заняття містило: привітання; вхідну частину (розминка, психогімнастичні вправи, динамічні ігри, невербальна техніка); основну частину (об'ява, дискусія, рольові ігри, асимілятори, вправи); заключну частину (групова рефлексія, підсумкове обговорення, підтримка позитивного настрою, пісні); прощання. Під час тренінгових занять застосовувались такі методи, як: дискусія, рольова гра, відео, групова рефлексія, саморефлексія, моделювання ситуацій тощо.

Успішній адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України, з нашої позиції, сприяє застосування моніторингу як засобу оцінювання успішності адаптації іноземних студентів до умов навчання в іншій країні, як системи збору, зберігання, систематизації, застосування інформації про процес адаптації іноземних студентів із метою забезпечення управління його станом. Моніторинг дозволяє: диференціювати іноземних студентів за рівнем адаптованості до освітнього середовища університетів для подальшого створення відповідних педагогічних умов; визначити внутрішні чинники впливу на успішність адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України; встановити динаміку успішності адаптації; скоригувати форми, методи та засоби адаптації іноземних студентів. Моніторинг адаптації іноземних студентів спирається на принципи: об'єктивності отриманої інформації, системності, адекватності, прогностичності, наочності; забезпечує реалізацію таких функцій: інформаційну, діагностичну, порівняння, рефлексивну, інтегративну. Процес реалізації моніторингу відбувався протягом трьох етапів: підготовчому (встановлення стану адаптованості іноземних студентів до освітнього середовища університетів України), діяльнісному (реалізація програми адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів) та аналітико-коригувальному (оцінка успішності адаптаційної роботи).

Серед методів, що застосовувалися під час моніторингу адаптації, були визначені такі: спостереження, опитування (інтерв'ю, анкетування), тестування, бесіди, аналіз результатів отриманих даних.

Висновки. Таким чином, запропоновані методологічні засади та методичні засоби адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів (програма адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України, курс «Основи навчально-пізнавальної діяльності у вищій школі України», кроскультурні тренінги, моніторинг адаптації), які реалізуються через специфічні педагогічні умови, охоплюють актуальні питання теорії та практики щодо ефективного процесу адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України, можуть бути рекомендовані для впровадження у вищих навчальних закладах України. Застосування визначених методичних засобів сприяє успішній адаптації іноземних студентів до освітнього середовища університетів України. Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням питання соціально-педагогічного супроводу адаптації іноземних студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алеева А. Я. Методика адаптации иностранных студентов к учебно-информационной среде вуза посредством информационных технологий : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 // А. Я. Алеева. – Тамбов, 2000. – 212 с.
2. Алексеєва-Вовк М. І. Педагогічні умови соціалізації студентів засобами культури мовлення : автореф. дис ... канд. пед. наук : 13.00. 05 / Алексеєва-Вовк М. І. – Київ, 2008. – 19 с.
3. Білоус О. А. Адаптаційні проблеми іноземних студентів інженерного профілю [Електронний ресурс] / О. А. Білоус // Вісник психології і педагогіки : збірник наукових праць. – Випуск 7. – 2012. – Режим доступу : <http://www.psych.kiev.ua>.
4. Буяльська Т. Б. Теоретичні та практичні аспекти роботи кураторів з адаптації студентів першого курсу в умовах вищого навчального закладу / Т. Б. Буяльська, М. Д. Прищак // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2008. – № 5. – С. 105–112.
5. Ворожбит С. А. Вплив особливостей інтелекту на процес успішної адаптації студентів до університету / С. А. Ворожбит // Проблеми загальної та педагогічної психології. – 2006. – Т. 8. – Вип. 7. – С. 74–79.
6. Герасімова Н. Є. Підготовка спеціалістів у ВНЗ / Н. Є. Герасімова. // Вісник Черкаського університету. – Черкаси, 2008. – Вип. 136. – 206 с. – С. 109-112.
7. Глазков Э. А. Адаптация иностранных студентов к условиям жизни и учебы (обзор литературы) / Э. А. Глазков // Буковинський медичний вісник. – 2012. – Т. 16. – № 2 (62). – С. 149 – 151.
8. Гребенникова И. А. Педагогическое сопровождение адаптации иностранных студентов в российском вузе (на примере китайских студентов) : дис ... канд. пед. наук : 13.00. 08 / И. А. Гребенникова. – Биробиджан, 2010. – 197 с.
9. Кравцов А. В. Социально-психологическая адаптация иностранных студентов к высшей школе России : автореф. дис. ...канд. психол. наук : 19.00.05 / А. В. Кравцов. – М., 2008. – 22 с.
10. Мітіна С. В. Соціально-психологічні аспекти адаптації іноземних студентів до навчального процесу в українських ВНЗ / С. В. Мітіна. – К., 2015. – 27 с.

11. Мудрик А. В. Социальная психология : учебное пособие / А. В. Мудрик. – М., 2000. – 192 с.
12. Мушарапова И. Л. Психологические факторы адаптации иностранных студентов к обучению на подготовительном факультете российского вуза : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / И. Л. Мушарапова. – Тула, 2000. – 152 с.
13. Першина А. В. Психологічні чинники адаптації студентів до навчання у ВНЗ / А. В. Першина // Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2011. – Вип. 5. – С. 124–135.
14. Порох Д. О. Соціально-педагогічні умови адаптації іноземних студентів до навчання у вищих медичних навчальних закладах України : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Д. О. Порох. – Луганськ, 2011. – 276 с.
15. Поснова Т. П. Соціально-психологічні чинники політичної соціалізації студентської молоді : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Т. П. Поснова. – К., 2008. – 20 с.
16. Шестопалова С. Г. Условия адаптации студентов в образовательном пространстве российского медицинского вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / С. Г. Шестопалова. – Москва, 2009. – 171 с.

Рецензент

Л. Б. Паламарчук – д. пед. н., проф.

Стаття надійшла до редакції 24.04.2016

ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ АДАПТАЦИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ К ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ УНИВЕРСИТЕТОВ УКРАИНЫ

Ху Жунси

кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры востоковедения
Киевский университет имени Бориса Гринченко, г. Киев
hurongxi@gmail.com

Аннотация. В статье представлены методологические основы и методические средства адаптации иностранных студентов к образовательной среде университетов Украины. Охарактеризована сущность адаптации иностранных студентов к образовательной среде вузов Украины как научного феномена. Определены педагогические условия успешной адаптации иностранных студентов к образовательной среде университетов Украины. Раскрыты содержание и структура программы адаптации иностранных студентов к образовательной среде университетов Украины.

Ключевые слова: адаптация; адаптация иностранных студентов; методологические основы; методические средства; педагогические условия; программа адаптации; образовательная среда.

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF THE ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS TO EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF UNIVERSITIES OF UKRAINE

Hu Zhunsi

PhD in pedagogical, senior lecturer of the department of oriental studies

Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv

hurongxi@gmail.com

Abstract. The article presents the methodological bases and methodical means of adaptation of foreign students to the educational environment of Ukrainian universities. Characterized essence of adaptation of foreign students to the educational environment of universities in Ukraine as a scientific phenomenon. The pedagogical conditions of foreign students for successful adaptation to the educational environment of Ukrainian universities. Disclosure of the contents and structure of foreign students to adapt the program to the educational environment of Ukrainian universities.

Keywords: adaptation; adaptation of foreign students; methodological bases; teaching tools; pedagogical conditions; adaptation program; educational environment.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Aleeva A. Ja. Methods of adaptation of foreign students to the educational and informational environment of high school through information technologies : diss. ... kand. ped. nauk : 13.00.08 // A. Ja. Aleeva. – Tambov, 2000. – 212 p. (in Russian)
2. Aleksieieva-Vovk M. I. Pedagogical conditions of socialization of students of speech means : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.05 / M. I. Aleksieieva-Vovk. – K., 2013. – 20 p. (in Ukrainian)
3. Bilous O. A. Adaptation problems of foreign students of engineering profile [Elektronnyi resurs] / O. A. Bilous // Visnyk psykholohii i pedahohiky : zbirnyk naukovykh prats. – V. 7. – 2012. – Rezhym dostupu : <http://www.psyh.kiev.ua> (in Ukrainian)
4. Buial'ska T. B. Theoretical and praktycheskye kuratorov aspects of work on adaptation studentov pervogo university course in terms / T. B. Buial'ska, M. D. Pryshchak // Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu. – 2008. – № 5. – P. 105–112. (in Ukrainian)
5. Vorozhbyt S. A. Effect Features intelligence on uspeshnoy adaptation process in the university studentov / S. A. Vorozhbyt // Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii. – 2006. – T. 8. – Vyp. 7. – P. 74–79. (in Ukrainian)
6. Herasimova N. Y. Training of specialists in universities / N. Y. Herasimova. // Visnyk Cherkaskoho universytetu. – Cherkasy, 2008. – Vyp. 136. – 206 p. – P. 109-112. (in Ukrainian)
7. Glazkov J. A. The adaptation of foreign students to the conditions of life and study (literature review) / J. A. Glazkov // Bukovins'kij medichnij visnik. – 2012. – T. 16. – № 2 (62). – P. 149 – 151. (in Russian)
8. Grebennikova I. A. Pedagogical support of adaptation of foreign students in Russian universities (on the example of the Chinese students): dis ... kand. ped. nauk : 13.00. 08 / I. A. Grebennikova. – Birobidzhan, 2010. – 197 p. (in Russian)
9. Kravcov A. V. Socio-psychological adaptation of foreign students in Russian higher education : avtoref. dis. ...kand. psihol. nauk : 19.00.05 / A. V. Kravcov. – M., 2008. – 22 p. (in Russian)
10. Mitina S. V. Socio-psychological aspects of adaptation of foreign students to the educational process in Ukrainian universities / S. V. Mitina, 2015. – 27 p. (in Ukrainian)
11. Mudrik A. V. Social psychology : textbook / A. V. Mudrik. – M., 2000. – 192 p. (in Russian)

12. Musharapova I. L. Psychological factors of adaptation of foreign students to study at the preparatory department of the Russian university : diss. ... kand. psihol. nauk : 19.00.07 / I. L. Musharapova. – Tula, 2000. – 152 p. (in Russian)
13. Pershyna A. V. Factors adaptation of students to training in high school / A. V. Pershyna // Mizhnarodnyi naukovyi forum : sotsiologhiia, psykholohiia, pedahohika, menedzhment. – 2011. – V. 5. – P. 124–135. (in Ukrainian)
14. Porokh D. O. Socio-pedagogical conditions of adaptation of foreign students to study in higher educational institutions of Ukraine : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.05 / D. O. Porokh. – Luhansk, 2011. – 276 p. (in Ukrainian)
15. Posnova T. P. Socio-psychological factors of political socialization of students : avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.05 / T. P. Posnova. – K., 2008. – 20 p. (in Ukrainian)
16. Shestopalova S. G. Terms of adaptation of students in the educational space of the Russian medical school : dis ... kand. ped. nauk : 13.00. 08 / Shestopalova S. G. – Moskva, 2009. – 171 p. (in Russian)